

Tweede Kamer der Staten-Generaal
t.a.v vaste Kamercommissie OCW
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Geachte voorzitter en leden van de Vaste Kamercommissie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Op 13 november 2024 debatteert u over laaggeletterdheid en komt u onder meer te spreken over het rapport 'Verkenning Basisvaardigheden voor volwassenen vanaf 2025'. De MBO Raad, de NRTTO, Divosa, de VNG, de FNV, Stichting ABC en Stichting Lezen en Schrijven zetten zich in voor (onderwijs aan) volwassenen die moeite hebben met lezen, schrijven, rekenen en/of digitale vaardigheden (hierna aangeduid als: 'laaggeletterden'). Wij zien in dit rapport een bevestiging van de noodzaak om te komen tot een stevige aanpak van basisvaardigheden voor volwassenen.

Met de plannen en voorgestelde begroting van het nieuwe kabinet zien wij echter de randvoorwaarden voor een dergelijke aanpak in hoog tempo verdwijnen. Zonder toereikende, structurele middelen en passende kaders is een vervolgtraject op de verkenning niet realistisch. De afgelopen jaren is met publieke middelen geïnvesteerd in een landelijke en regionale 'basisinfrastructuur'. In deze infrastructuur werken partijen als bibliotheken, roc's, private opleiders, maatschappelijke organisaties en welzijnsorganisaties onder regie van gemeenten samen om laaggeletterden te bereiken, te begeleiden en zo efficiënt mogelijk toe te leiden naar en te scholen via een passend onderwijsaanbod (formeel, non-formeel en informeel). Op steeds meer plekken zien we dat ook ervaringsdeskundigen laaggeletterdheid een cruciale rol vervullen in de lokale aanpak.

Het opbouwen van deze basisinfrastructuur is een zorgvuldig proces van lange adem. Deze basisinfrastructuur dreigt nu te verdwijnen en de investering in het onderwijsaanbod voor volwassenen neemt af. Dit betekent dat laaggeletterde volwassenen (opnieuw) aan de kant komen te staan en niet mee kunnen doen in de samenleving en op de arbeidsmarkt.

Urgentie en oproep

In aanloop naar het debat van 13 november 2024 en de begrotingsbehandeling in de week van 25 november 2024 brengen wij deze alarmerende ontwikkeling bij u onder de aandacht. Onze organisaties roepen de landelijke overheid op om de noodzakelijke aanpak van basisvaardigheden voor volwassenen te stimuleren en te faciliteren en daartoe op zeer korte termijn te zorgen voor:

- **Een gedegen, toekomstbestendige en integrale visie op de aanpak van basisvaardigheden voor volwassenen en daarbij horende interdepartementale samenwerking.**
- **Toereikende en structurele financiering voor de aanpak basisvaardigheden voor volwassenen ten behoeve van de regierol van gemeenten, de ondersteuning en het aanbod van hun partners, en kwalitatief goede volwasseneneducatie.**

Iedereen is 'nodig', maar een grote groep kan niet meedoen

Nederland telt 2,5 miljoen volwassenen met beperkte basisvaardigheden (lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden). Een groot deel van hen is in Nederland geboren en getogen. Deze groep wordt de komende tijd niet kleiner: een derde van de vijftienjarigen heeft inmiddels al een taal- en rekenachterstand. Zonder een goede aanpak en onderwijs raken zij ongewild steeds verder achterop in onze samenleving. Met een groeiende kloof tot gevolg. Dit is niet alleen problematisch voor de mensen zelf. Het raakt onze samenleving en daarmee de economie. In 2018 berekende PwC dat de maatschappelijke kosten van laaggeletterdheid € 1,1 miljard per jaar bedroegen. Laaggeletterden doen vaak een groter beroep op voorzieningen als zorg, schuldsanering en overheidstoelagen. Daarnaast blijft hun arbeidspotentieel onbenut, omdat ze door beperkte basisvaardigheden minder vaak (structureel) werk hebben. In een tijd van personeelskrapte waarin 'iedereen nodig is', zoals het kabinet zelf schrijft in het regeerprogramma, kunnen we ons dat niet permitteren. De overheid moet dus alles op alles zetten om de groep laaggeletterden in Nederland te verkleinen en goede randvoorwaarden creëren voor een stevige landelijke en regionale aanpak.

Bezuinigingen zetten basisinfrastructuur en kwaliteit volwassenenonderwijs onder druk

Voldoende en structurele middelen zijn essentieel

De SER adviseerde al in 2019 om voldoende, passende en structurele middelen ter beschikking te stellen voor de aanpak van laaggeletterdheid. Desondanks investeert de Nederlandse overheid al jaren steeds minder in de volwasseneneducatie¹: in het begrotingsjaar 2003 was er nog een budget van € 340 miljoen aan WEB-gelden beschikbaar; in 2024 is daar nog geen derde van over, namelijk € 90 miljoen. Daarnaast bevindt Nederland zich internationaal gezien onderaan de lijst wat betreft uitgaven aan volwassenenonderwijs, in vergelijking met andere Noordwest-Europese landen. De financiële middelen nemen af, maar de ambities van het nieuwe kabinet niet: "Goed onderwijs maakt mensen veerkrachtig en weerbaar, en dat is cruciaal voor de bestaanszekerheid. Daarnaast moeten meer mensen aan het werk om in te spelen op de vragen van morgen. Voor die werkzekerheid is het belangrijk dat iedereen zich een leven lang kan ontwikkelen, ook de mensen met beperkte basisvaardigheden". Aldus het regeerprogramma van het kabinet-Schoof.

Wij willen ons graag samen met het kabinet hard maken voor deze ambities. We worden echter geconfronteerd met een aantal bezuinigingen die dit onmogelijk maken. Een ruwe rekensom toont een korting van 22 miljoen euro per jaar op het budget voor de aanpak van basisvaardigheden voor volwassenen. Waarvan € 10 miljoen op de WEB-middelen² en € 12 miljoen op het Tel mee met Taal programmabudget³. Bovendien is van de laatste sowieso onzeker hoe het budget over de partners wordt verdeeld vanaf 2026.

¹ Met de term 'volwasseneneducatie' doelen we op het onderwijs in lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden. Dit onderwijs maakt geen onderdeel uit van het publiek bekostigde onderwijs in Nederland.

² De Wet Educatie en beroepsonderwijs (WEB) middelen lopen af van € 92 miljoen in 2024 naar € 82 miljoen in 2026. In 2025 zijn de WEB-middelen € 100 miljoen door een éénmalige bijdrage van min SZW voor aanbod aan arbeidsmigranten uit de EU en mensen uit Oekraïne.

³ Het Tel mee met Taal programmabudget is in 2024 € 25 miljoen. Dit loopt af naar € 12,9 miljoen in 2025 en € 13,2 miljoen in 2026.

Kortom, een forse korting en grote financiële onzekerheid voor de betrokken samenwerkingspartners. Dit heeft grote negatieve consequenties voor de landelijke en regionale basisinfrastructuur: het voorzieningenniveau neemt af, evenals de formatie en financiering voor activiteiten van de betrokken partners. Denk aan het beëindigen van formatieplekken, minder onderwijsaanbod, geen monitoring, geen bewustwordingscampagnes, minder activiteiten in Taalhuizen en bibliotheken, geen verdere innovatie.

Het gevolg is dat er veel minder laaggeletterde mensen kunnen worden bereikt en geschoold. De aanpak van basisvaardigheden voor volwassenen zal terugvallen van een regionale, samenhangende, integrale aanpak naar een meer beperkte, losse, onsamenvangende, lokale aanpak. En eenmaal afgeschaald, kost het een veelvoud aan tijd en geld om het weer op te bouwen. Het is dus zaak dat er snel voldoende en structurele financiering beschikbaar komt. Alleen dan kunnen partijen investeren in de kwaliteit van de aanpak en deze verder doorontwikkelen en innoveren.

Gebrek aan een interdepartementale visie, samenwerking en verantwoordelijkheid

Het verbeteren van basisvaardigheden is niet alleen een onderwijsvraagstuk; het raakt alle beleidsterreinen in het sociaal domein. Voldoende basisvaardigheden zijn essentieel voor goede arbeidsparticipatie, financiële zelfredzaamheid en gezondheid. Dit vergroot en versterkt de bestaanszekerheid en kansengelijkheid. Daarvoor is een integrale aanpak met voldoende tijd en stabiliteit noodzakelijk; niet alleen regionaal, maar juist ook landelijk⁴. Met het stopzetten van het Rijksprogramma Tel mee met Taal komt echter ook de samenwerking tussen de betrokken ministeries OCW, SZW, VWS en BZK tot een einde. Hierdoor verwordt de aanpak van basisvaardigheden voor volwassenen weer primair tot een onderwijsprobleem. Wij willen dan ook dat de landelijke overheid de handen ineenslaat met ons als partners om te komen tot een langetermijnvisie op een domeinoverstijgende aanpak.

Tot slot

Wij willen ons graag met u als Tweede Kamer en het kabinet blijven inspannen voor het welzijn van Nederlanders die een steuntje in de rug nodig hebben ten aanzien van basisvaardigheden. Daarbij vertrouwen wij op uw steun. De overheid moet ingrijpen nu het nog kan. Wij hopen dat deze brief voor u aanleiding is om staatssecretaris mevrouw Paul en andere betrokken bewindspersonen kritisch te bevragen en met hen mee te denken over dit onderwerp. Uiteraard zijn wij bereid tot het beantwoorden van vragen of verdere toelichting.

Met vriendelijke groet,

⁴ Zie onderzoek USBO: Maatwerktraject integrale aanpak laaggeletterdheid

N.J.J. van Kesteren
Voorzitter NRTO

Drs. P.J.J. Frencken
Adjunct directeur Divosa

mr L.K. Geluk
Directeur VNG

Bas van Weegberg
Dagelijks bestuurder FNV

Arjan Beune
Voorzitter Stichting ABC

Hanneke Propitius
Directeur Stichting Lezen en Schrijven

Adnan Tekin
MBO Raad

Contactgegevens

Divosa

Denis Koets
06 57 15 24 58

VNG

Wenneke
Koenders
06 81 06 58 91

MBO Raad

Cleo Dieteren
06 86 89 44 30

NRTO

Maike Vroom
030 204 1147

Stichting ABC

Arjan Beune
06 19 62 29 17

FNV

Isabel Coenen
06 33 31 30 18

Stichting Lezen en

Schrijven
Margriet van der
Zouw
06 86 84 23 43